

SRPSKA VOJVODINA

Borislava Mihajlovića

ALEKSANDAR FORIŠKOVIĆ

Vesti iz Madjarske! „U gradovima pobunjenici zahtevaju da se istakne orsag zaslo“. Oktobarski pokret masa protivu birokratskog režima Rakosi-Gere došao je u opasnost da se pretvori u kontrarevoluciju. Tih dana jedan drug Madjar-komunist mi je rekao: „Znaš ono sa orsag zaslo je strašno, sramota me je što sam Madjar... i dodao je... to nisu parole masa, to je roba iz buržuasko-džen-triskih magazina, a mase su dosta živele pod terorom, hoće slobodu, pa...“

29-tog novembra godine 1956-te posle premijere „Poetska panorama Vojvodine“ bio je red na mene da nešto kažem, srećom te večeri se nismo sreli. Ne bežim. „Ako si video predstavu, znaj da se sa njenom koncepcijom ne slažem. To nije Vojvodina u kojoj živimo i čiju istoriju poznajemo. To je Vojvodina koja živi na krsnim slavama (i danas godine 1956-te) uz voštani-ce i tropare. Onih nekoliko reči iz konferanse u kojoj se pominje Narodna revolucija i stihovi Jovana Popovića je samo da se zadovolji forma i udovolji vlastima. To nije Vojvodina vojvodjanski Srba. To je Vojvodina velikosrpske, malo i veliko gradjanske čaršije.“

ANTOLOGIJA:

branje cveća, cvetnjak; zbirka odabranih stihova, naročito lirskih; uopšte: zbirka svakog štiva odabranog prema naročitim merilima i svrhama; zbirka najlepšega. (M. Vujkilića: Leksikon; str. 57)

PANORAMA:

celokupan izgled svih predmeta u prirodi koji se mogu obuhvatiti pogledom sa izvesne tačke i umetničko prikazivanje tog izgleda u obliku okrugle ili dugacke slike. (M. Vujkilića: n. d. str. 673).

Reč je o panorami a ne o antologiji, ili, još uže, reč je o toj izvesnoj tački sa koje je Borislav Mihajlović vršio izbor teksta za svoju panoramu.

Dvostruki istorizam je put kojim jo išao Borislav Mihajlović pri izboru teksta: od anonima iz osamnaestog veka do savremenika, i drugih: savremenici sa istoriskom tematikom. Zanimljivo je da na ovom svom „istoriskom“ putovanju Borislav Mihajlović nije primetio nacionalnu šarolikost i društvene odnose u jednom vremenskom rasponu (18-20 v.) na teritoriji od Zemuna do Subotice, od Sombora do Vršca. Usled te kratkovidnosti Borislava Mihajlovića umesto „Poetske panorame

Vojvodine“ imali smo čast da vidimo panoramu srpske Vojvodine i to danas godine 1956-te.

Istorija svakog dosadašnjeg društva jeste istorija klasnih borbi* (Komunistički manifest K. Marks-F. Engels).

Od 18 v. do danas Vojvodina je prošla kroz čdno-se kmetova i feudalaca, graničara (koji su ličnu slobodu garantovali glavom) i oficira (pretstavnika apsolutističkog centralizma Habzburga); magistrata-izabranih gradjana i stanovnika predgradja; veleposednika i nadničara, biroša; kapitalista i radnika, da dodje do radničkog saveta, komuna da zemlju ima onaj ko je pluži i kopa. Svim tim odnosima ako so dodaju bune, ratovi, revolucije, porezi, kuluci, štrajkovi, demonstracije, manifestacije i mnogo čega drugog, Vojvodina neće ličiti na naparimisanu maglogradjanku, kako je pretstavljia Borislav Mihajlović u svojoj „Panorami“. Vojvodina je zemlja dvadeset nacionalnosti, zemlja borbi i borenja protivu feudalaca, popova, fabrikana i bankara. Vojvodina — to je i jedna revolucija 1941—1945; Vojdina — to su 1,713 905 stanovnika.

Ne samo zato što su im branili da budu Srbi, već prvenstveno što nisu hteli da postanu kmetovi, otelili su se godine 1751-53 pomoriški graničari, zemljaci Pere Segedinca u Rusiju.

Dok je 1 maja 1848 arhipastir srpske pravoslavne crkve, a docnije carski baron i član tajnog saveta, Josif Rajačić, po milosti božjoj i volji carevoj instalirao vojvodu Vojvodine srpske Stevana Šupljikara, pukovnika ogulinske regimente, momentano zauzetog gušenjem revolucije u Italiji i „ljubeznim“ banom nazvao podmaršala Jelačića komandanta južne vojske, u borbi protiv Madjarske revolucije, kmetovi na patrijaršiskim imanjima, Dalju i Erdutu, izražavaju želju da se odmaknu od njegove „plemenite desnice“. Kmetovi se buneli Pančevo formira gradjansku gardu. Sirotinja srpska i madjarska u Kikindi raste-ruje magistrat izabranih gradjana, posednika, trgovaca i nemeša. Narodne pesme iz okoline Bečjeja, Bečkerek i Kikinde govore o iskustvu naroda iz tih četrdesetosmaških vremena.

„Tucindanski članak“, na čelu sa Miletićem, kreće

srpska liberalna gradjanština. Treslo se brdo rodio se miš. Kocke i obećanja.

Buržuazija-poznata slika, a kolonijalna buržuazija, seoska, trgovačka, polu-esnafska sa inteligencijom, nikada se nije odlikovala hrabrošću. Straha su dva: od metro-pole i svoga naroda. Na prelomu vekova buržuazija vojvodjanska je samo pokorni podanik cara i kralja, srbuje kod „Bele ladje“ i „Tri krune“, ponosna na svoju autonomiju; u kalendarima, listovima i almanasima vesti i slike iz „svega srpstva“. Godine 1897, 1898 i 1906 u Bačkoj i Banatu štrajkuju žetelački radnici: Srbi, Madjari, Rumuni, zajedno bore se za ista prava. Vlasnici: Srbi, Madjari, Rumuni.

Prevrat: 1918. Žutilovi menjaju kokarde! Slobodno se srbuje i grde Madjari. U Budimpešti vlada Bele Kuna. Madjarska komuna. Nad Budimpeštom crvene zastave. Panika: „Nastupa crvena neman“. Intervencija. Generalni štrajk železničara. KPJ. Madjarska: Horti-beli teror, orsag zaslo.

6 januar 1929. Diktatura, „najveća milost“ nj. v. Aleksandra I.

U nekoj ćeliji KP ili SKOJ-a jedan do drugoga Srbini, Madjar, Rumun, Hrvat, Rusin, Slovak, podjednako proganjani od policije.

Češka kriza. Mladići Jugoslavije, rukovodjeni Sko-jem, javljaju se u dobrovoljce. 14-XII-1940 Vladimir Kolarov-Koča sekretar OK Skoja — „Govorim reči u redovima“. Buržuazija zauzeta matematikom profita, formulom prisvajanja viška vrednosti, sanja o „Dušanovom carstvu“, „Sent-išt-vanskoj Madjarskoj“, „Velikoj Ukrajini“, i ko zna o čemu sve ne sanja.

1941. Kraljevina, kuća od karata, porušena za deset dana. Na teritoriji Vojvodine: NDH, Guvernerman i BBV krune Svetog Stevana.

1941. Proglas CK KPJ: Narodima Jugoslavije! Komunisti, antifašisti, radnici, seljaci, studenti, učenici, poštteni intelektualci krenuli su u prve bitke Narodne revolucije. Pali su i Svetozar Marković Toza i Erne Kiš i Otmir Majer i Vladimir Kolarov Koča i Servo Mihaj i Klara Feješ i Labat Jan i Djura Kiš i Djordje Zličić i mnogi, stotine, hiljade, desetine hiljada.

General Feketealmi, komandant segedinske armije, sprovodi „raciju“, dr. Irinej Čirić, episkop novosadsko-bački, segedinski, jegarski, sedi u gornjem domu.

BERNAR BIFE

PORTRE M.G.

Negde u salonu novosadskom, somborskom, bečejskom, svi su saloni isti, neki od onih koji su „mnogo trpeli“ zaklinju se nad svilenom zastavom sa koje gleda dvoglava orlušina, da će uvek ostati Srbi, a Madjare,

smejali se omladinskim radnim brigadama, čekali ono drugo, treće, sada možda čekaju ono dvadeseto ili dvadesetpeto. Ko da zna njihovu računicu?

Danas govore na slavama, na ručkovima i večerama: „Znate, Djilas je rekao da je ono u Madjarskoj početak kraja komunizma. On to dobro zna. Treba biti sreman“. Na nekom drugom ručku želeli su Hortija starog, srednjeg ili najmlađeg, pozdravili orsag zaslo i zaklinjali se da će ostati samo Madjari.

Svi oni podjednako ne vole socijalizam ni radničke savete, agrarnu reformu i sve što je zadržno i društveno; svoje ideje i idejice obučene u detlički šareno ruho, dajući im uvek nove etikete iznose na staro tržište, sa koga su se češće vraćali neproduta espapa...

(NASTAVAK NA 13 STR.)

SRPSKA VOJVODINA BORISLAVA MIHAJLOVIĆA

(NASTVAK SA 2. STR.)

poezija Belgije

Gazda

On koji je hteo svoje parče zemlje
Sada ga ima za sebe samog
U svom pokrovu
U grobnici.
A to je bila njegova želja, njegova vera,
njegova sreća

Bio je zadovoljan sobom
Svojom noći
I svojim smrdom

Živi nemaju pravo da veruju
da treba se zaduvati
U raščlanjavanje
Svog vlastitog života.

Eto mog čoveka u svojoj zemlji
Prileg'o k'o kralj
Što ograničava svoj izbor
na cveću od slakla
Da li je njemu sada dobro
Da pokrštava zadušnice
zvona i kretanje
crnih propovedi?

***
Kada se vratiš iz rata
otići ćemo srce moje,
Moj ljubavniče nemoj okasni!
otvori vrata i reci: „evo me“.

Kada se vratiš iz rata
moj ljubavniče nemoj okasni!
Ne slušaj ni sestru ni majku.
Moj korak će ići uporedo sa tvojim
Kada se vratiš iz rata.

Podvuci mene pod vres
moj ljubavniče koji se vraćaš
Cveće će biti naš ležaj
(od gladi i od ljubavi srce mi kuca)
Cveće će biti naš ležaj
a prosute zvezde naš krov.

Od sva tri momka biću ja majka.
Ljubavniče poljubi me
Kada se vratiš iz rata

Od sva tri momka biću ja majka.
Sinovi izišli iz tvojih očiju, sinovi tvojih ruku.
Oni će biti jaki kao i ti
a u krevetu svaki će od njih
samo o tebi sanjati.

Sa tornja zvone sva zvona kraj rata,
Ljubavniče, zašto se ne vraćaš?
Moj ljubavnik je pod zemljom,
a moje srce neka crkne.
Moj ljubavnik je pod zemljom.

Preveli sa francuskog: Florent CORBIER
Marsel Božan i
Milan Topolovački.

„Nacionalnim manjinama u Jugoslaviji obezbeđuje se sva nacionalna prava“. (Odluka II Zasedanje Avnoja, to izgradnji Jugoslavije na federativnom principu; tačka 4).

„Nacionalne manjine uživaju u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji sva prava i zaštitu svog kulturnog razvika i slobodne upotrebe svoga jezika“. (Ustav FNRJ gl. III član 13).

Prema popisu stanovništva od 1953 u Vojvodini živi 1.713.905 stanovnika pripadnika dvadeset nacionalnosti i to:

Srba 876.465 ili 51,13%, Mađara 435.849 ili 25,42%, Hrvata 128.043 ili 7,47%, Slovaka 72.861 ili 4,25%, Rumuna 57.407 ili 3,34%, Rusina 20.936 ili 1,22%, Crnogoraca 31.061, Makedonaca 11.465 Slovenaca 6081, Neopredeljenih 10742, Ostalih 62.995.

(Sr. Vojvodina novi srezovi i opštine, izd. Dnevnik 1956, str. 30, tabela 2).

Mislom da se iz ovog može zaključiti da Vojvodina nije samo srpska. Ona je autonomna pokrajina u okviru NRS, što ima svoga razloga radi nacionalne šarolikosti stanovništva i jednog sasvim specifičnog društveno-istoriskog i kulturnog razvika.

Sve te nacionalnosti imaju svoju narodnu a i umetničku poeziju, o kojoj je, nadam se, čuo i Borislav Mihajlović. No, kako kažu stari Latini: „Repetitio mater studiorum est“.

Kupusine, Bogojeva, Doroslove i severnog Banata.

Pesnici Rusini: 1. Dr. Gabor Kastelnik, ciklus pesama posvećen selu „3 mojohovalahu“ i pesma „Bačko moja Bačko“... pesma se u narodu. 2. Mitro Nadj, sa socijalnom poezijom. 3. Kočiš Evgen. 4. Kovač Mihailo, pesme o sremskom selu. 5. Jaša Bakov. 6. Gabor Nadj. 7. Fejsa Janko.

Pesnici Rumuni: 1. Flora Radu. 2. Florika Stefan. 3. Jon Balan. 4. Mihaj Avramescu. 5. Jonel Miloš. 6. Jon Markovićan i dr.

Od pesnika Slovaka mogu se nabrojati: 1. Bohuš Paljo Sabo. 2. Subirov Stefan Valent. 3. Ferko Andrej. 4. Mučal Jura. 5. Labat Jan i dr.

Narodna poezija Rusina, Slovaka, Mađara, Hrvata, Rumuna može i mora da nadje svoje mesto pored srpske u jednoj istinskoj poetskoj panorami Vojvodine.

Srpska narodna poezija koju smo videli na „Poetskoj panorami

bin, Jovan Popović, Slavko Njagulj, Stevan Tomić, i dr.

Sigurno je jedno, da je „Poetska panorama Vojvodine“, kako ju je napravio Borislav Mihajlović, odbrana velikosrpsstva sa njegovih malograđanskih bastiona a odavde do čistok vnog šovinizma priliko je blizu. Toj malograđanskoj platformi odgovara „srpska“ „uštirkana“ i „naparlimisana“ Vojvodina porcelanskih osmeha sa pozornice Srpskog narodnog pozorišta, a ne Vojvodina u klasičnim, socijalnim, nacionalnim i političkim odnosima od 18 v. do savremenika.

Za publiku našu velikosrpsku malo i vekogradjansku svečarsku i troparsku ostvario je Borislav Mihajlović preko Srpskog narodnog pozorišta Poetsku panoramu srpske Vojvodine, i to danas, verovali ili ne? godine 1956, Novembra dvadesetdevetog!!!

Aleksandar FORIŠKOVIĆ

BERNAR BIFE

MLADIĆ

O Vojvodini pevali su pesnici Mađari, Rusini, Slovaci, Rumuni, Hrvati i Srbi. Evo nekoliko imena:

Pesnici Mađari: Kostolani Deže, iz Subotice, umro 1936 u Budimpešti, tekstovi o Palicu „Jezero“.

Između dva rata:

1. Latak Istvan — izrazito socijalni pesnik.

2. Somodji Pal — izrazito socijalni pesnik — uže, radnički pesnik: posle kraha Komune živi jedno vreme u Subotici; zatim odlazi u SSSR, gde je, izgleda, likvidiran.

3. Čepe Imre, poljoprivredni radnik — izrazito socijalni pesnik. 4. Debrecent Jožef, tekstovi o Vojvodini.

5. Gal Laslo, sa tekstovima o Vojvodini i socijalnim temama. Posle II svetskog rata deluju svi ovi pesnici, sem Somodji Pala, a pored njih treba još navesti: Feher Ferenc, Ač Karolj, Zakanj Antala, Galamb Janoš, i dr.

Mađarske narodne pesme sa socijalnom tematikom iz okoline

Vojvodine* Borislava Mihajlovića mogla bi da bude zastupljena i sa nekim socijalnim motivima na pr: „Pesma o doobi pašnjaka“ (objavio Arpad Lebl u „zborniku dokumenata o socijalističkom i radničkom pokretu Vojvodine“). Šalajke i poskočice iz okoline Kumana i Melanaca štošta bi rekla i Borislavu Mihajloviću.

Poetska panorama srpske Vojvodine Borislava Mihajlovića ne bi delovala socijalno tako anemično, ne bi bila naparlimisana malograđanska do se setio, ili, on, uopšte ne želi, da se seća da su u Vojvodini i o Vojvodini pisali i delovali: Vladimir Kolarov — Koča („Žetva“, „Fragment“, „Reči za moju drugaricu“, „Govorim reči u redovima“), prvi vojvodjanski pesnik koji je u ljubavnu liriku uneo i društvene odnose. Vitomir Jovanović („Pozdrav Vojvodini“, „Vihor“, „Dilema“ i dr.). Žarko Vasiljević (ne onako kako je zastupljen u Panorami). Nenad Mitrov, Bogdan Čipić „Pesme za Vojvodinu“. Dušan Jerkov, Stevan Ba-

MESEČNIK ZA KULTURU I UMETNOST / GODINA II, BROJ 10-11 (16-17) ODGOVORNI UREDNIK: FLORIKA ŠTEFAN, UREDNICI: DEJAN POZANOVIĆ, NANDOR MAJOR, DRAŠKO REDJEP, IVAN HOROVIC I FLORIKA ŠTEFAN. ESTETSKO - TEHNIČKA OPREMA: IVAN HOROVIC. VINJETE: BOGDANKA POZANOVIĆ. LIST IZDAJE „PROGRES“, NOVI SAD. MAKSIMA GORKOG BROJ 20 TERUČI RACUN KOD NARODNE BANKE 900-T-514. SLOG I ŠTAMPA: ŠTAMPARIJA „ZVEZDA“, VRBAS. REDAKCIJA I ADMINISTRACIJA: NOVI SAD. MAKSIMA GORKOG BROJ 20 CENA PRIMERKA 30.- DIN. GOD. PRETPLATA 300.- DIN.